

BELGISCHE SENAAT**ZITTING 1989-1990****3 NOVEMBER 1989**

**Voorstel van wet betreffende de zwan-
gerschapsafbreking, strekkende om
de artikelen 348, 350 en 351 van het
Strafwetboek te wijzigen en de arti-
kelen 352 en 353 van hetzelfde Wet-
boek op te heffen**

AANVULLEND VERSLAC
NAMENS DE VERENIGDE COMMISSIES
VOOR DE JUSTITIE
EN VOOR DE VOLKSGEZONDHEID
EN HET LEEFMILIEU
UITGEBRACHT DOOR
MEVR. MAYENCE-GOOSSENS
EN MEVR. LIETEN-CROES

Aan de werkzaamheden van de Verenigde Commissies hebben deelgenomen :

Commissie voor de Justitie :

1. Vaste leden : de heren Arts, Baert, Barzin, Cerexhe, Cooreman, mevr. Delruelle-Ghobert, de heren Erdman, Henrion, mevr. Herman-Michielsens, de heren Lallemand, Minet, Moureaux, Pataer, Pede, Stroobant, Suykerbuyk, mevr. Truffaut en de heer Van Rompaey.

2. Plaatsvervangers : de heren Aerts, Bayenet, Content, mevr. Coorens, de heren Falise, Garcia, Gijss, Pouillet, Seeuws, mevr. Staels-Dompas, de heren Van Hooland, Van Nevel en Weyts.

Commissie voor de Volksgezondheid en het Leefmilieu :

1. Vaste leden : de heren Leemans, voorzitter van de Verenigde Commissies; Barzin, Borin, mevr. Coorens, de heren Diegenant, Falise, Hasquin, mevr. Herman-Michielsens, de heren Holsbeke, Larcier, Lenfant, Minet, Pataer, Peeters, Poulain, Priëls, Swinnen, mevr. Van den Bogaert-Ceulemans, Vanhaverbeke, de dames Lieten-Croes en Mayence-Goossens, rapporteurs.

2. Plaatsvervangers : de heer Arts, mevr. Blomme, de heren Dufaux, Egelmeers, Glibert, mevr. Hanquet, de heren Hotyat, Moens en Vanlerberghe.

3. Andere senatoren : mevr. Aelvoet, de heren De Cooman, De Smedt, Didden, mevr. Nélis, de heren Vaes en Wyninckx.

R. A 14350*Zie :*

Gedr. St. van de Senaat :
247 (B.Z. 1988) :

N° 1 : Voorstel van wet.

N° 2 : Verslag.

N° 3 tot 7 : Amendementen.

N° 8 : Advies van de Raad van State.

N° 9 : Amendement

SENAT DE BELGIQUE**SESSION DE 1989-1990****3 NOVEMBRE 1989**

**Proposition de loi relative à l'interrup-
tion de grossesse, tendant à modifier
les articles 348, 350 et 351 du Code
pénal et à abroger les articles 352 et
353 du même Code**

RAPPORT COMPLEMENTAIRE
FAIT AU NOM DES COMMISSIONS
REUNIES DE LA JUSTICE
ET DE LA SANTE PUBLIQUE
ET DE L'ENVIRONNEMENT
PAR
Mmes MAYENCE-GOOSSENS
ET LIETEN-CROES

Ont participé aux travaux des Commissions réunies :

Commission de la Justice :

1. Membres effectifs : MM. Arts, Baert, Barzin, Cerexhe, Cooreman, Mme Delruelle-Ghobert, MM. Erdman, Henrion, Mme Herman-Michielsens, MM. Lallemand, Minet, Moureaux, Pataer, Pede, Stroobant, Suykerbuyk, Mme Truffaut et M. Van Rompaey.

2. Membres suppléants : MM. Aerts, Bayenet, Content, Mme Coorens, MM. Falise, Garcia, Gijss, Pouillet, Seeuws, Mme Staels-Dompas, MM. Van Hooland, Van Nevel et Weyts.

Commission de la Santé publique et de l'Environnement :

1. Membres effectifs : MM. Leemans, président des Commissions réunies; Barzin, Borin, Mme Coorens, MM. Diegenant, Falise, Hasquin, Mme Herman-Michielsens, MM. Holsbeke, Larcier, Lenfant, Minet, Pataer, Peeters, Poulain, Priëls, Swinnen, Mme Van den Bogaert-Ceulemans, Vanhaverbeke, Mmes Lieten-Croes et Mayence-Goossens, rapporteurs.

2. Membres suppléants : M. Arts, Mme Blomme, MM. Dufaux, Egelmeers, Glibert, Mme Hanquet, MM. Hotyat, Moens et Vanlerberghe.

3. Autres sénateurs : Mme Aelvoet, MM. De Cooman, De Smedt, Didden, Mme Nélis, MM. Vaes et Wyninckx.

R. A 14350*Voir :***Documents du Sénat :**

247 (S.E. 1988) :

N° 1 : Proposition de loi.

N° 2 : Rapport.

N° 3 à 7 : Amendements.

N° 8 : Avis du Conseil d'Etat.

N° 9 : Amendement.

De Verenigde Commissies voor de Justitie en voor de Volksgezondheid en het Lefmilieu zijn op 3 november 1989 bijeengewoest voor de bespreking van het advies dat de Raad van State op 27 oktober 1989, op verzoek van de voorzitter van de Senaat, heeft uitgebracht over de tekst van het wetsvoorstel zoals die door de Verenigde Commissies werd aangenomen.

De bespreking in de Commissies heeft hoofdzakelijk betrekking gehad op de opmerkingen die de Raad van State heeft gemaakt over het begrip «noodsituatie». De Raad van State stelt dat het woord «noodsituatie» in artikel 2 van het wetsvoorstel dient te worden geschrapt. Hij gaat uit van de overweging dat het begrip «noodsituatie» niet nauwkeurig en objectief kan worden omschreven en dus geen enkele rechtsinhoud heeft.

De opmerkingen van de commissieleden kunnen als volgt worden samengevat:

Een lid brengt in herinnering dat hij hetzelfde standpunt als de Raad van State heeft ingenomen, zowel tijdens de commissiebespreking als tijdens de bespreking in openbare vergadering. Het ware zijns inziens correcter en duidelijker geweest het begrip «noodsituatie» weg te laten. Nu wordt alles nog enigszins omsluierd.

Voorts zegt de Raad van State onrechtstreeks dat, wanneer het begrip noodsituatie wordt geschrapt, de opwerping dat de arts rechter en partij is in eigen zaak, zinloos wordt.

Hij dient dan alleen maar de vaste wil van de vrouw vast te stellen.

Spreker hoopt dat nog een gesprek mogelijk is om een zo groot mogelijke consensus te bereiken.

Een ander commissielid merkt op dat de strekking van het begrip «noodsituatie» dubbelzinnig is.

Ofwel impliceert dit begrip dat er redenen zijn die het verzoek van de vrouw om haar zwangerschap te laten afbreken, kunnen rechtvaardigen. In dat geval komt men dicht bij hetgeen in bepaalde amendementen wordt voorgesteld.

Indien het begrip noodsituatie daarentegen een andere betekenis met een louter subjectieve inhoud heeft (de vaste wil van de vrouw), is er geen coherentie tussen de tekst van het voorstel en de toelichting.

Op dat punt geeft de Raad van State gelijk aan hen die kritiek hebben op het voorstel.

Het lid wijst erop dat er wat de vorm betreft — hij is immers gekant tegen de inhoud — twee oplossingen mogelijk zijn. De eerste bestaat in het schrappen van het begrip noodsituatie; de tweede bestaat erin dat begrip te handhaven maar eraan toe te voegen dat daaronder dient te worden verstaan: de vaste en volgehouden wil van de vrouw.

Les Commissions réunies de la Justice et de la Santé publique et de l'Environnement se sont réunies le 3 novembre 1989 pour discuter l'avis que le Conseil d'Etat avait donné le 27 octobre 1989, à la demande du Président du Sénat, sur le texte de la proposition de loi, tel qu'il avait été adopté par les Commissions réunies.

La discussion en Commissions réunies a porté essentiellement sur les observations faites par le Conseil d'Etat à propos de la notion de «situation de détresse». Le Conseil d'Etat dit que le terme «situation de détresse», figurant à l'article 2 de la proposition de loi, doit être supprimé. Il considère que la notion de situation de détresse ne peut être définie de manière précise et objective, et n'a donc aucune portée juridique.

Les interventions des commissaires peuvent se résumer de la manière suivante:

Un membre rappelle qu'il avait adopté le même point de vue que le Conseil d'Etat, tant lors de la discussion en commission que lors de la discussion en séance publique. A son avis, il eût été plus correct et plus clair de supprimer la notion de situation de détresse. Pour le moment, tout est encore quelque peu voilé.

Le Conseil d'Etat dit encore indirectement que, si la notion de situation de détresse est supprimée, l'objection selon laquelle le médecin est juge et partie, devient sans objet.

Il ne lui restera plus qu'à constater la détermination de la femme.

L'intervenant espère qu'un dialogue pourra encore avoir lieu dans le but de parvenir à un consensus aussi large que possible.

Un autre commissaire observe que la portée du terme «détresse» est équivoque.

Ou bien ce concept implique qu'il existe des raisons justifiant la demande de la femme d'interrompre la grossesse. Dans ce cas, on est très proche de certains amendements déposés.

Si le mot détresse, par contre, a un autre sens et une portée purement subjective (volonté profonde de la femme), une incohérence existe entre le texte de la proposition et les développements.

Sur ce point, l'avis du Conseil d'Etat donne raison à ceux qui critiquent le texte.

Le commissaire observe que du point de vue de la forme, puisqu'il est hostile au contenu, deux solutions sont possibles. La première consiste à supprimer le mot «détresse»; la deuxième consiste à maintenir la même notion en ajoutant qu'on entend par là la volonté profonde et persistante de la femme.

Nog een commissielid herinnert eraan dat er volgens haar moet worden voldaan aan drie belangrijke voorwaarden:

- abortus mag slechts gedeeltelijk geliberaliseerd worden;
- de wet moet een morele indicatie geven om te verhinderen dat abortus verwordt tot een banale ingreep;
- de vrouw mag de beslissing niet alleen nemen: zij moet bijgestaan worden door een arts.

Een volgende spreker is van oordeel dat men moet afstappen van de klassieke denkschema's op het stuk van het strafrecht en dat het begrip noodsituatie, ook al is de inhoud ervan niet voor de objectivering vatbaar, toch gehandhaafd moet blijven.

Tijdens de behandeling van het wetsvoorstel hebben bepaalde sprekers het probleem van de zwangerschapsafbreking vergeleken met andere gebieden van het strafrecht. Het is evenwel zo dat de abortusproblematiek daarvan grondig verschilt. Inzake zwangerschapsafbreking ligt het in de bedoeling uit de sfeer van geheimzinnigheid te treden en een soort « inventaris van de vrouwen » op te maken.

Voor belastingfraude of diefstal gebeurt dat niet.

Voor het probleem dat ons bezighoudt, zou het onbetamelijk zijn niet alle dossiers te onderzoeken. Daarom stelt spreker voor een controlecollege in te stellen.

Voorts merkt hij nog op dat de arts zich al te gemakkelijk achter de zwijgplicht kan verschuilen en kan verhinderen dat de rechter de vereiste informatie krijgt. Redenen te over dus om op dit vlak blijk te geven van enige creativiteit.

Een commissielid merkt op dat twee argumenten aangevoerd door hemzelf en door andere leden van zijn fractie door de Raad van State worden overgenomen, nl.:

- de inhoud van het begrip noodsituatie;
- de ongrondwettelijkheid van de constructie die wordt voorgesteld rond de bevoegdheid van de geneesheer.

De Raad zegt dat het begrip noodsituatie geen juridische inhoud heeft. Sommige verdedigers van het voorstel wensen aan dat begrip ook geen juridische inhoud te geven.

Het commissielid is van oordeel dat het begrip dient als « cement » om twee fracties bij elkaar te brengen en op die wijze een meerderheid voor het voorstel te behalen.

De indieners hebben aan het begrip noodsituatie een morele inhoud gegeven en staan erop dat het in de wet behouden blijft.

Un autre commissaire encore rappelle qu'à son avis, trois conditions essentielles doivent être remplies:

- la libéralisation doit être partielle;
- il faut qu'il y ait dans la loi une indication morale pour éviter toute banalisation;
- il faut que la femme ne soit pas seule dans sa décision et puisse avoir l'aide d'un médecin.

Un intervenant suivant estime qu'il faut sortir des schémas classiques en matière de droit pénal et que même s'il est vrai que le contenu de la notion de détresse n'est pas objectivable, cette notion doit être maintenue.

Certains orateurs, lors de la discussion de la proposition de loi, ont comparé le problème de l'avortement avec d'autres domaines du droit pénal. Or, ce domaine-ci est fondamentalement différent. En matière d'avortement, on veut sortir de la clandestinité et d'une certaine manière « répertorier les femmes ».

Cela ne se fait pas en matière de fraude fiscale ou de vol.

Dans le domaine qui nous occupe, il serait inique de ne pas examiner tous les dossiers. C'est la raison pour laquelle l'intervenant propose la création d'un collège de contrôle.

Le même intervenant observe encore que le médecin peut facilement se retrancher derrière le secret professionnel et empêcher le juge d'obtenir toute information. C'est une raison de plus de faire preuve d'imagination en cette matière.

Un commissaire remarque que le Conseil d'Etat reprend deux arguments avancés par lui-même et par d'autres membres de son groupe, à savoir:

- la portée de la notion de situation de détresse;
- l'inconstitutionnalité de la construction proposée au sujet de la compétence du médecin.

Le Conseil dit que la notion d'état de détresse n'a aucune portée juridique. Certains défenseurs de la proposition ne désirent pas non plus donner de portée juridique à cette notion.

L'intervenant estime que la notion sert de « ciment » pour réunir deux groupes et ainsi obtenir une majorité en faveur de la proposition.

Les auteurs de celle-ci ont donné une portée morale à la notion de situation de détresse et ils insistent pour qu'elle soit maintenue dans la loi.

Spreeker brengt in herinnering dat hij er reeds op gewezen heeft dat ook die morele inhoud er niet is.

Een volgende spreker geeft als zijn mening te kennen dat het debat moet worden gevoerd rond het kernbegrip « noodsituatie ».

Ofwel wordt de noodsituatie teruggebracht tot het zelfbeschikkingsrecht van de vrouw, ofwel gaat het om een conflictsituatie tussen twee waarden van gelijke orde. Wanneer abortus de enige oplossing blijkt te zijn, gaat het om een noodsituatie.

Spreeker ervaart het advies van de Raad van State als een uitnodiging om op juridische vlak duidelijkheid te scheppen.

Hij verwijst naar zijn bij amendement voorgestelde omschrijving die niet eenduidig en ook niet absoluut is. Het gaat om een omschrijving aan de hand van een vergelijkend waardeoordeel, waarbij het recht op leven van de foetus wordt afgewogen tegen het recht op volwaardig leven van de vrouw.

Volgens een ander commissielid zet het advies van de Raad van State geen kracht bij aan het standpunt van de tegenstanders van het wetsvoorstel. Zou men het advies volgen, dan dreigt het voorstel veel radicaler te worden.

Moet men het advies volgen?

De argumentatie van de Raad van State heeft het commissielid niet kunnen overtuigen: misschien heeft de Raad van State de juiste strekking van het wetsvoorstel niet goed begrepen. Uit enkele geïsoleerde verklaringen afgelegd tijdens de commissievergaderingen trekt de Raad van State conclusies in verband met de inhoud van het voorstel. De Raad van State houdt zich niet aan de — zeer duidelijke — tekst aangenomen door de commissies. Het gevolg daarvan is dat de Raad van State verklaart dat de noodsituatie overeenstemt met de vaste wil van de vrouw om haar zwangerschap te laten afbreken.

De arts moet twee zaken nagaan, nl. de oorzaak van de noodsituatie en het gevolg daarvan, d.w.z. de vaste wil van de vrouw. Het is dus onjuist te beweren dat er verwarring geschapen wordt tussen de noodsituatie en de vaste wil. Dat volgt trouwens uit de tekst zelf van artikel 350, 1^o, tweede lid, dat in twee voorwaarden voorziet: de noodsituatie én het verzoek van de vrouw.

Het is begrijpelijk dat de Raad van State de werkelijke betekenis van het voorstel niet volkomen begrepen heeft, gezien de uiterst korte termijn waarover hij beschikte.

Het commissielid maakt nog de volgende opmerkingen:

— In het moderne recht bestaat meer en meer een tendens en een wil om in de wetteksten ook rekening te houden met de pedagogische aspecten.

L'intervenant rappelle qu'il a déjà souligné que cette portée morale fait défaut, elle aussi.

L'orateur suivant exprime sa conviction que le débat doit être mené autour de la notion fondamentale de « situation de détresse ».

Ou bien la situation de détresse est ramenée au droit de la femme de disposer d'elle-même, ou bien il s'agit d'une situation conflictuelle entre deux valeurs du même ordre. Si l'avortement s'avère être l'unique solution, il s'agit d'une situation de détresse.

L'intervenant conçoit l'avis du Conseil d'Etat comme une invitation à clarifier les choses sur le plan juridique.

Il rappelle la définition qu'il a proposée par voie d'amendement et qui n'est ni univoque ni absolue. Il s'agit d'une définition basée sur un jugement de valeur comparatif, qui met en balance le droit à la vie pour le fœtus et le droit à une existence digne de ce nom pour la femme.

Selon un autre commissaire, l'avis du Conseil d'Etat ne renforce pas la position des adversaires de la proposition de loi. En suivant cet avis, la proposition risque d'être plus radicale.

Faut-il suivre l'avis?

Le commissaire n'est pas convaincu de l'argumentation développée par le Conseil d'Etat, qui n'a peut-être pas bien compris la portée exacte de la proposition de loi. Le Conseil tire des conclusions sur le contenu de la proposition à partir de déclarations isolées faites en commissions. Il ne s'en tient pas au texte, très clair, adopté par les commissions. Ainsi, il en arrive à dire que l'état de détresse correspond à la détermination de la femme.

Le médecin doit vérifier deux choses: la cause de l'état de détresse et sa conséquence, qui est la détermination de la femme. Il n'est donc pas exact de dire qu'il y a confusion entre l'état de détresse et la détermination. Ceci ressort d'ailleurs du texte même de l'article 350, 1^o, deuxième alinéa, qui prévoit deux conditions: l'état de détresse et la demande de la femme.

On peut comprendre que le Conseil d'Etat n'a pas tout à fait compris le sens réel de la proposition compte tenu du délai extrêmement réduit qui lui était imparti.

La commissaire formule encore les observations suivantes:

— Dans le droit moderne, il y a de plus en plus une tendance et une volonté de tenir compte dans les textes des aspects pédagogiques.

Haalt men het morele element uit dit voorstel, dan heeft de tekst geen enkele morele uitstraling meer. Dan verdwijnt voor de vrouwen de kans een leerproces door te maken: zij moeten ervan doordrongen raken welke verantwoordelijkheid zij wel dragen door zwangerschapsafbreking aan te vragen. De Raad van State houdt geen rekening met dat moderne aspect van het recht.

— De wetgever heeft de bevoegdheid wetten te maken; hij kan nieuwe begrippen ontwerpen, zelfs indien ze in het strafrecht nog onbekend zijn.

— Het is juist dat het begrip noodsituatie niet nauwkeurig gedefinieerd kan worden. Dat geldt echter evenzeer voor andere begrippen als b.v. «goede zeden, noodtoestand, wettige zelfverdediging».

Die begrippen zijn zo subjectief dat de interpretatie ervan in rechtspraak en rechtsleer met de tijd is geëvolueerd.

Spreker besluit dat de indieners gelijk hebben vast te houden aan de tekst zoals hij werd aangenomen. De tekst heeft voor de vrouw een pedagogische waarde en strekt mede tot voorlichting.

Een commissielid betreurt het dat de procedure het niet mogelijk maakt dat het advies van de Raad van State tot stand komt na een debat op tegenspraak. Het lid betreurt het ook dat de Raad bepaalde delen van de toelichting of van de uitspraken in de commissies los van elkaar citeert. Men dient het voorstel en het verslag in hun geheel in ogenschouw te nemen.

In het advies van de Raad zijn vier delen te onderscheiden:

- de verwijzing naar het advies van 1987 i.v.m. de bevoegdheid;
- de situatie van de arts.

Het is de stelling van de indieners van het voorstel dat het aan de wetgever toekomt bepaalde elementen van een wettekst aan jurisdictionele controle te onttrekken.

- een technische wijziging in artikel 350, 3°;
- de opmerkingen met betrekking tot de noodsituatie.

De Raad van State verwijst, om zijn stelling te staven, mede naar de Handleiding bij de wetgevings-techniek. Wat is de bedoeling van die Handleiding? Het gaat volgens de auteurs ervan om aanbevelingen; het is luidens hun voorwoord «niet de bedoeling de voorgestelde regels en formules als de enig juiste voor te schrijven».

Het commissielid verwijst naar wat hij reeds bij de bespreking van het voorstel heeft verklaard over de klassieke rechtvaardigingsgronden, waarbij een onderscheid moet worden gemaakt tussen de wettelijk omschreven rechtvaardigingsgronden en andere

Vouloir supprimer l'élément moral de cette proposition enlève au texte toute validation morale. C'est enlever du texte toute volonté pédagogique à l'égard des femmes qui doivent mesurer exactement la responsabilité qu'elles prennent en demandant l'i.v.g. Le Conseil d'Etat ne tient pas compte de cet aspect moderne du droit.

— Il appartient au législateur de faire la loi; il peut créer des conceptions, même si, jusqu'à présent, elles n'existent pas en droit pénal.

— Il est vrai que la notion de détresse n'est pas précise. Or, il en est de même pour d'autres notions comme, par exemple, «les bonnes mœurs, l'état de nécessité, la légitime défense».

Ces notions sont tellement subjectives qu'elles ont évolué avec le temps dans l'interprétation jurisprudentielle et doctrinale.

L'intervenant conclut que les auteurs ont toute raison de maintenir le texte tel qu'il a été adopté. Il a, pour la femme, une valeur à la fois pédagogique et explicative.

Un commissaire déplore que la procédure ne permette pas au Conseil d'Etat d'établir son avis à l'issue d'un débat contradictoire. Il regrette aussi que le Conseil cite certaines parties isolées des développements ou des déclarations faites en commissions. Il y a lieu de prendre en considération la proposition et le rapport dans leur ensemble.

L'avis du Conseil d'Etat s'articule en quatre volets:

- la référence à l'avis de 1987 concernant la compétence;
- la situation du médecin.

Selon le point de vue des auteurs de la proposition, il appartient au législateur de soustraire certains éléments d'un texte de loi au contrôle juridictionnel.

- une modification technique à l'article 350,3°;
- les observations relatives à l'état de détresse.

Le Conseil d'Etat se réfère, pour fonder son point de vue, notamment au Traité de légistique formelle. Quel est l'objet de ce Traité? Selon ses auteurs, c'est de recommandations qu'il s'agit; ils affirment, dans leur préambule, qu'«ils ne prétendent nullement imposer ces règles ou ces formules comme étant les seules correctes».

Le commissaire rappelle ce qu'il a déjà dit, au cours de l'examen de la proposition, au sujet des causes de justification classiques, parmi lesquelles il y a lieu de distinguer celles définies dans la loi et les autres, issues de la jurisprudence et de la doctrine. Cette dernière

die door rechtspraak en rechtsleer zijn ontworpen. De rechtsleer maakt een onderscheid tussen materiële en subjectieve rechtvaardigingsgronden.

De subjectieve rechtvaardigingsgronden gaan ervan uit dat de persoonlijke benadering van de persoon in ogenschouw moet worden genomen. Zoals reeds bij de bespreking van het voorstel is gezegd, wordt in het voorstel een nieuwe constructie ingevoerd. Het is juist dat die constructie niet onder te brengen is bij de klassieke rechtvaardigingsgronden.

Uit de lezing van artikel 350, 1^o, eerste lid, blijkt duidelijk dat de globaliteit van de constructie een totale rechtvaardigingsgrond uitmaakt.

Het is duidelijk dat wanneer aan de formele voorwaarden niet is voldaan, er wel degelijk een misdrijf is. Dat blijkt overigens uit het voorgestelde artikel 351.

Het is verwonderlijk dat de Raad van State die bepaling van artikel 350 niet in zijn geheel in ogenschouw heeft genomen.

Het is voorts onbegrijpelijk dat de Raad van State de vaste wil van de vrouw en de noodsituatie als synoniemen beschouwt.

In de noodsituatie zijn er een reeks niet eenduidige elementen die leiden naar de weigering om de zwangerschap uit te dragen. Die weigering is aanleiding tot een vraag die moet worden voortgezet in de vaste wil, welke door de arts moet worden vastgesteld. Tegelijk moet de noodsituatie door de arts worden geapprecieerd.

Spreker concludeert dat het advies van de Raad van State nuttig is.

Het noodzaakt de voorstanders van het voorstel, naar buiten uit, nog meer duidelijk te maken wat de werkelijke inhoud van het voorstel is.

Een lid herinnert eraan dat volgens de tekst van het voorstel en volgens de in de commissies gegeven uitleg, de noodsituatie alleen door de vrouw kan worden beoordeeld. Het gaat hier dus niet om een objectief maar om een subjectief begrip.

Het voorstel schept gewoon het geneeskundige en administratieve kader voor abortus. Het is nodig dat de bevolking dat weet.

Een ander lid betreurt dat aan de Raad van State een spoedadvies werd gevraagd. Het advies is dus noodzakelijkerwijze schematisch.

Hetzelfde lid merkt op dat de Raad van State het voorstel niet strijdig acht met de Grondwet.

Het advies vertoont twee onvolkomenheden, een feitelijke onvolkomenheid en een van juridische aard.

établit une distinction entre les causes de justification matérielles et les causes de justification subjectives.

Les causes de justification subjectives partent du principe selon lequel l'approche individuelle de la personne doit être prise en considération. Comme on l'a déjà dit lors de la discussion de la proposition, cette dernière prévoit une construction nouvelle. Il est vrai que cette construction ne correspond à aucune cause classique de justification.

La lecture de l'article 350, 1^o, premier alinéa, fait clairement apparaître que la construction dans sa globalité constitue une cause de justification totale.

Il est clair que si les conditions formelles ne sont pas remplies, il y a bel et bien infraction. C'est d'ailleurs ce qui ressort de l'article 351 tel que proposé.

Il est étonnant que le Conseil d'Etat n'ait pas considéré cette disposition de l'article 350 dans son ensemble.

Il est en outre incompréhensible que le Conseil d'Etat considère comme synonymes la détermination de la femme et la situation de détresse.

La situation de détresse comporte une série d'éléments non univoques, qui mènent au refus de la poursuite de la grossesse. Le refus conduit à une demande qui doit se poursuivre par la détermination, laquelle doit être constatée par le médecin. En même temps, la situation doit être appréciée par le médecin.

L'intervenant conclut à l'utilité de l'avis du Conseil d'Etat.

Il oblige les partisans de la proposition à préciser, vis-à-vis de l'extérieur, quel est le contenu véritable de celle-ci.

Un commissaire rappelle que, selon le texte de la proposition et d'après les explications données en commissions, la situation de détresse ne peut être appréciée que par la femme. Il ne s'agit pas d'une notion objective, mais d'une notion subjective.

La proposition revient à l'organisation sanitaire et administrative de l'avortement. Il faut que la population le sache.

Un autre commissaire regrette qu'un avis urgent ait été demandé au Conseil d'Etat. L'avis est donc inévitablement schématique.

Le même commissaire observe que l'hypothèse de la contrariété à la Constitution n'a pas été retenue par le Conseil d'Etat.

La lecture de l'avis permet de relever deux imperfections, l'une de fait, l'autre de droit.

Het advies houdt geen rekening met het wetsvoorstel in zijn geheel; bovendien analyseert de Raad de door het voorstel ingestelde wettelijke regeling verkeerd.

Abortus wordt uit het strafrecht gelicht op twee in het voorstel genoemde voorwaarden. Het voorstel geeft voorschriften aan de arts, die niet noodzakelijk lijdzaam moet toezien.

Volgens artikel 9 van de Grondwet kan alleen de wetgever bepalen onder welke voorwaarden sprake is van een misdrijf. De wetgever kan ten aanzien van een welomschreven misdrijf tevens bepalen onder welke omstandigheden er van een misdrijf geen sprake is. Dat is precies het doel van dit voorstel.

De Raad van State vergist zich door de indruk te wekken dat het Strafwetboek een uitputtende opsomming geeft van de rechtvaardigingsgronden en dat men het bij die opsomming moet houden.

Indien men het advies van de Raad van State volgt, wordt het voorstel volledig uitgehold.

Een laatste spreker meent dat de verwarring bij de indianers, door het advies van de Raad van State, nog is toegenomen.

De auteurs hebben kritiek op de wijze waarop de Raad van State tot zijn advies is gekomen.

De Raad gaat uit van twee welbepaalde passages uit het voorstel en met name van de door de auteurs bij amendement voorgestelde tekst (art. 350, 2°, c), tweede lid).

Men kan niet ontkennen dat de indianers hebben gezegd dat noodsituatie gelijk te stellen is met de volgehouden weigering van de vrouw.

De auteurs hebben het steeds over het verloop van de tijd tussen de eerste raadpleging en de definitieve beslissing. Maar niemand intervenieert in die periode. Het is slechts op het einde dat de arts « vaststelt ».

De Raad zegt terecht dat de arts op dat ogenblik geen rechter is, maar alleen constateert dat de vaste wil aanwezig is.

Het commissielid leidt uit het verslag van de bespreking af dat andermaal bewezen wordt dat een gesprek ten gronde onmogelijk is.

*
* *

Vertrouwen werd geschonken aan de rapporteurs voor het uitbrengen van dit verslag.

De Rapporteurs,
J. MAYENCE-GOOSSENS.
L. LIETEN-CROES.

De Voorzitter,
E. LEEMANS.

En effet, l'avis méconnaît l'ensemble de la proposition de loi; de plus, le Conseil d'Etat n'analyse pas bien le mécanisme législatif prévu par la proposition de loi.

L'avortement sort du droit pénal aux deux conditions prévues. La proposition donne des instructions au médecin, qui n'est pas nécessairement inerte.

Selon l'article 9 de la Constitution, il appartient au législateur seul de décider quelles sont les conditions constituant une infraction pénale. La législation peut aussi définir, à propos d'une infraction déterminée, un domaine où cette infraction n'existe pas. C'est ce que fait la proposition.

C'est une erreur de la part du Conseil de laisser penser qu'il y a dans le Code pénal une énumération exhaustive des causes de justification et qu'on doit s'en tenir à cette énumération.

Suivre l'avis du Conseil d'Etat revient à vider totalement la proposition de sa substance.

Un dernier intervenant estime que la confusion s'est encore accrue chez les auteurs par suite de l'avis du Conseil d'Etat.

Les auteurs critiquent la manière dont le Conseil d'Etat en est arrivé à cet avis.

Or, le Conseil d'Etat se base sur deux passages bien précis de la proposition, et notamment sur le texte proposé par les auteurs dans un amendement (art. 350, 2°, c), deuxième alinéa).

On ne saurait nier que les auteurs ont déclaré que la situation de détresse doit être assimilée au refus persistant de la femme.

Les auteurs parlent toujours du délai qui s'écoule entre la première consultation et la décision définitive. Mais personne n'intervient pendant cette période. Ce n'est qu'à la fin que le médecin « constate ».

Le Conseil d'Etat observe à juste titre qu'à ce moment-là, le médecin n'est pas un juge, mais se borne à constater que la détermination existe.

L'intervenant conclut du déroulement de la discussion qu'il est démontré une fois de plus qu'un dialogue sur le fond est impossible.

*
* *

Confiance a été faite aux rapporteurs pour la rédaction du présent rapport.

Les Rapporteurs,
J. MAYENCE-GOOSSENS.
L. LIETEN-CROES.

Le Président,
E. LEEMANS.